

Nr 427

Av herr **Skärman**, om vissa åtgärder i samband med grustäkt.

(Lika lydande med motion nr 521 i Andra kammaren)

Bestämmelser om täktverksamheten finns främst i naturvårdslagen av den 11 december 1964 och den samma dag utfärdade naturvårdskungörelsen. Mera specialbetonade bestämmelser finns därjämte i fornminneslagen, byggnadslagen och byggnadsstadgan, vägstadgan, hälsovårdsstadgan, vattenlagen och jorddelningslagen. Överinseende över naturvården och därmed täktverksamheten har numera naturvårdsverket, som övertagit de befogenheter statens naturvårdsnämnd tidigare ägde.

Täktverksamheten regleras genom tillståndsgivning av länsstyrelserna. Besluten härom bygger vanligen i likhet med byggnadslagens regleringar på en översiktlig planering i toppen med klassificering av fyndigheterna ur naturvårdssynpunkt, därunder detaljplanering, upprättande av täktplan och i samband därmed utfärdande av föreskrifter och vanligen avtal med ställande av säkerhet för de åtaganden, som kan ha gjorts som förutsättning för täktverksamhetens bedrivande.

Denna formellt sett oklanderliga och rätt ingående reglering bygger på förslag av naturvårdsutredningen i dess utlåtande 1962 (SOU 1962: 36). Utredningen, som även ägnat tidigare utredningar ett ingående studium, skriver härom:

»De tidigare refererade utredningarna och remissyttrandena visar utomordentligt klart, att täktverksamheten och främst grustäkterna här i landet befinner sig i ett djupt otillfredsställande läge. Anledningen härtill är främst den allmänna planlöshet, som utmärker verksamheten, bristande rättsmedel samt otillräckliga personella och ekonomiska resurser hos myndigheterna.

Gruset är en omistlig råvara för åtskilliga verksamheter i samhället. Det kan därför icke ifrågakomma att införa något slag av reglering av grusbrytningen. Detta är heller icke nödvändigt, eftersom landets sammanlagda grustillgångar förslår för ungefär 1 000 års konsumtion. Huvudproblemet är i stället att förlägga grusbrytningen till platser, där den gör ringa skada på motstående samhällsintressen och att där se till att den utföres på skonammast möjliga sätt. Ur dessa enkla riktlinjer, varom de flesta är ense, kan omedelbart härledas krav på två olika slag av planering, nämligen dels en översiktlig med syfte att klassificera grusfyndigheterna i angelä-

genhetsgrad efter deras värde ur naturvårds-, kulturvårds- eller vattenförsörjningssynpunkt, dels en detaljplan som visar hur grusbrytningen och återställningsarbetena skall ske i ett fall, där grusbrytning tillåtes. Utredningen återkommer i det följande till vissa rekommendationer om hur dessa planer bör utarbetas men vill redan här framhålla att det icke torde finnas anledning att konstruera dessa planer med fastställelse och därav följande rättsverkningar i likhet med byggnadslagens planinstitut. Det bör i båda fallen vara tillräckligt att välja (en till) formen informell, vägledande planering, som bildar det utredningsmaterial, på vilket myndigheterna grundar sina beslut.»

Man har vid utfärdande av råd och anvisningar rörande täktverksamheten i huvudsak följt de uttalanden, som naturvårdsutredningen sålunda gjort. Som regel när det gäller mindre täktområden eller sådana, som är i en ägares hand, fungerar dessa »informella» täktplaner någorlunda friktionsfritt och i varje fall grustäktverksamheten är där någorlunda tillfredsställande reglerad. När det gäller större grustäktplaner förefaller däremot denna form av reglering något för löslig och ger upphov till problem och tolkningssvårigheter av olika slag.

En genomgång av en grustäktplan, som tillämpats några år och visserligen upprättats före utgivandet av Råd och anvisningar ehuru på samma grunder, har t. ex. givit anledning till följande anmärkningar:

1. Det kan ifrågasättas, huruvida alla ägare till fastigheter, som direkt eller indirekt beröres av planen, undertecknat det avtal, som träffats för att reglera grustäkt i enlighet med planen.
2. En över området gående, samfärd väg, som dels fortfarande brukades, dels genom grusschaktets djup representerade en betydande grusmassa, var helt förbisedd. Innan exploateringen kunde sättas i gång måste därför vägen flyttas genom ägoutbyte med ty åtföljande ägodelningsprocess.
3. Tomtägare har skrivit under avtalet och därvid förbundit sig att vid grustäkt följa föreskrifterna. De har dock icke förbundit sig att flytta utan vägrat och bott kvar. I några fall har flyttning skett först sedan de pressat huvudexploatören att betala överpris för att komma åt marken och komma i gång med exploateringen.
4. Grustäktavtalet har reglerat hur grustäkten skall ske och hur exploatorerna har att till vederbörande kommunalnämnd inbetala en viss grustäktavgift mot att kommunen åtagit sig att återställa tätområdet enligt planen och inom viss tid efter grushämtningens upphörande. Avtalet (liksom avtalen i allmänhet) har emellertid icke föreskrivit, när den enskilde markägaren skall exploatera eller att han måste taga ut sitt grus. Konsekvenserna har blivit att vissa markägare av ekonomiska eller skattetekniska skäl uppskjutit sin grusuttagning med påföljd såväl att bredvidliggande markägare inte kan slutföra sin grus-

täkt som ock att hela planområdet inte kan återställas inom rimlig tid utan länge kan få ligga i naturen som ett öppet sår.

5. Den grustäktsavgift, som bestämts för återställande av området, synes vara alltför låg och därjämte inte indexbunden, varför den redan efter några år av inflation ter sig helt otillräcklig.

Givetvis är inte alla större grustäktsplaner behäftade med alla här observerade brister, men å andra sidan torde det finnas många andra olösta problem. Det förefaller därför som om naturvårdsutredningen tagit alltför lätt på möjligheten att reglera täktverksamhet genom enbart en informell, vägledande planering. I stället måste med skärpa ifrågasättas, om inte dessa planer måste förbindas med en stramare rättsverkan. Denna kan åstadkommas genom att planen fastställs eller efter utställning får vinna laga kraft. Om det i samband därmed inte kan åstadkommas avtal om gemensam eller samtidig täktverksamhet bör rättsmedel i släkt med tomt-expropriation vid tomtbildning enligt byggnadslagen kunna tillgripas så att ägare av större delen av planerad grustäkt medgives lösningsrätt till sådana mindre delar, som hindrar rationell täktverksamhet. Man kan även tänka sig någon form av tvingande gemensamhetsbrytning. Givetvis är andra lösningar möjliga och bör undersökas.

Med hänvisning till vad här ovan anförts föreslås,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till reglering av täktverksamheten i syfte att för tillståndsgivningen erforderlig täktplan förbindes med sådana rättsverkningar, att utgrävningen av täkten kan ske störningsfritt, inom rimlig tid och i sådan ordning att landskapsbilden snarast kan återställas i enlighet med planen.

Stockholm den 25 januari 1968

Bo Skårman (fp)

Nr 428

Av fröken **Stenberg**, angående förande av sparkstötting.

(Lika lydande med motion nr 524 i Andra kammaren)

Stockholm den 25 januari 1968

Gunvor Stenberg (h)